

УДК: 378:[6.015.09:656.6.071.]

A SYSTEMATIC APPROACH IN THE TRAINING OF THE FUTURE
SPECIALISTS OF HIGHER SCHOOL

Viktoria Zvyekova¹

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Вікторія Звєкова¹

***Abstract.** The article substantiates the conditions for the effective functioning of the pedagogical system, the professional competence of future professionals. The essential features of the pedagogical system and the main approaches to determining the main components of the pedagogical system, which determine the essence of the implementation of a systematic approach in the training of future professionals, are also identified.*

***Key words:** professional competence, system, system approach, professional training, specialists.*

***Анотація.** У статті обґрунтовано умови ефективного функціонування педагогічної системи, професійної компетентності майбутніх фахівців. Також визначено сутнісні ознаки педагогічної системи і основні підходи до визначення основних компонентів педагогічної системи, які визначають сутність реалізації системного підходу в професійній підготовці майбутніх фахівців.*

***Ключові слова:** професійна компетентність, система, системний підхід, професійна підготовка, фахівці.*

Педагогічна підготовка майбутніх фахівців вищої професійної школи являє собою складну, цілісну, багатосторонню та динамічну систему, яка функціонує відповідно до кваліфікаційних вимог, що пред'являються до студентів різного профілю. Головною метою педагогічної підготовки є формування педагога, який володіє сучасними професійними компетенціями, що включають такі важливі компоненти як: професійні знання, вміння та здібності, необхідні для адаптації та продуктивної діяльності в освітній сфері. Вона повинна гарантувати студентам наукове пізнання і освоєння педагогічної діяльності, закладати фундамент для подальшої самоосвіти, підвищення своєї кваліфікації. Її ефективність визначається ступенем відповідності умінь і навичок, набутих студентами, соціально-економічним потребам сучасного суспільства, структури та змісту педагогічної

¹ Associate Professor, PhD, Izmail State University of Humanities, Ukraine, Address: Repina St, 12, Izmail, Odessa Region, 68601, Tel.: +38 (067)2675645, E-mail:vikazvekova 19@gmail.com ORCID <http://orcid.org/0000-0002-6793-7880>,

¹ кандидат педагогічних наук, доцент, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна, адреса: вул. Репіна, 12, м. Ізмаїл, Одеська область, 68601, м.т.: +38 (067)2675645, E-mail:vikazvekova@gmail.com ORCID <http://orcid.org/0000-0002-6793-7880>

VI Дунайські наукові читання

праці і професіограми вчителя, в якій відображаються його функції, коло теоретичних знань, умінь, навичок, професійно-особистісні якості.

Аналіз наукових джерел показав, що теорії педагогічних систем представлені у працях українських науковців (О.Аніщенко, О. Дубасенюк, І. Зязюн, А. Кузьмінський) і зарубіжних вчених (В. Беспалько, І. Васильєв, Н. Кузьміна та ін.)

З ряду визначень, даних відомими дослідниками, які займалися проблемами професійної підготовки (О. Абдуліна, В.Н. Введенський, В.А. Сластенін та ін.), на наш погляд, найбільш ємним, що відображає суть цього питання, є визначення В.А. Сластенина, який під професійною підготовкою розуміє оволодіння студентом необхідною сумою знань, умінь, навичок, спрямованих на формування самостійної людини - кваліфікованого професіонала, підготовленого до включення в стабільну виробничу середу, що вимагає певних знань і навичок [1, с. 38].

Компетентність педагога в цілепокладанні є однією з основних, забезпечують успішність всієї педагогічної діяльності. Мета як ідеальне уявлення майбутнього результату діяльності визначає характер і способи дій людини. Таким чином, вміння педагога правильно поставити мету і конкретизувати її в завданнях буде не тільки визначати характер діяльності, а й забезпечить досягнення запланованого результату, зробить її дійсно ефективною. Дана компетентність може бути розкрита через три ключові показники: вміння ставити цілі і завдання відповідно до вікових та індивідуальних особливостей дитини; вміння перевести тему уроку в педагогічну задачу; вміння залучити учнів в процес формулювання цілей і завдань.

Отже, процес формування компетентності фахівця є однією з головних проблем педагогіки. Компетентність вчителя набуває в останні роки все більшої актуальності у зв'язку з тим, що постійно трансформується соціальний досвід, реконструюється сфера освіти, з'являються всілякі різновиди авторських педагогічних систем, зростає рівень запитів соціуму до фахівця. Сьогодні саме зміни в усіх сферах нашого суспільства диктують, яким повинен бути вчитель, а, отже, вносять зміни в систему його підготовки. Професійний потенціал окремої людини і його готовність та освоєння інновацій залежать від рівня і якості його освіти і фактично визначають конкурентоспроможність особистості на ринку праці. Аналогічно, конкурентоспроможність країни на міжнародному ринку залежить від рівня і якості освіти її громадян. В сучасних умовах глобалізації низька конкурентоспроможність країни в даній області еквівалентна втраті суверенітету, отже, політика підвищення рівня і якості освіти населення будь-якої держави відповідає стратегічним національним інтересам [6, с. 18].

В.А. Сухомлинський писав: «Не забувайте, що ґрунт, на якій будується ваше педагогічну майстерність, – у самій дитині, в його ставленні до знань і до вас, учителю. Це – бажання вчитися, натхнення, готовність до подолання труднощів. Дбайливо збагачуйте цей ґрунт, без неї немає школи» [2, с. 37].

Перший підхід розглядає компетентність як рису професійної діяльності. До неї відносяться такі риси, як оперативність і якість професійних дій, майстерність виконання, впевненість в своїх діях, відчуття приналежності до професійному середовищі, розуміння проблем професійної сфери діяльності, вміння правильно приймати рішення, професійна спрямованість, гнучкість, професійні норми поведінки та ін.

Другий підхід розглядає компетентність як сукупність знань, умінь, навичок при спільній роботі в професійній групі; потенційні знання сфери професійної діяльності, розуміння справи, знання свого і суміжного предмета діяльності, накопичені знання і прийоми в професії, здатності застосовувати ці знання, вміння і навички в конкретній виробничій діяльності, здатності до аналізу в суспільній сфері, досвід професійної взаємодії з колегами, вміння самостійно працювати і т. п.

Третій підхід передбачає вважати, що компетентність – це сукупність психологічних якостей та індивідуальних можливостей суспільно-корисного, професійної поведінки, і включає в себе такі індикатори, як: готовність до особистісного вдосконалення, до кар'єрного і професійного зростання; багатогранність особистісних якостей, типологічна схильність, професійна культура, гнучкість і пристосовність до різних ситуацій і обставин; готовність до виконання етичних норм і правил; високоморальні установки і орієнтації; широкий професійний і загальнокультурний кругозір; схильність до самовдосконалення; висока захопленість професією; здатність дохідливо висловлювати власну точку зору; естетичне бачення гармонії і креативне мислення.

Четвертий підхід має на увазі компетентність, як здатність знаходити рішення професійної проблеми: знаходження рішення в складній практичній ситуації, рішення інженерно-технічної управлінського завдання; мобільне реагування на умови, що змінилися виробничі ситуації, професійне бачення і кругозірність до самоаналізу.

Більшість вчених поняття «компетентність» характеризую системними, комплексними характеристиками особистості, які в своїй основі є інтегрованими новоутвореннями.

Відзначимо, що, в загальному вигляді, професійна компетентність визначається як індивідуально-психологічне утворення особистості, що характеризує ступінь відповідності характеристик і якостей особистості запитам і вимогам конкретної професії. Зазвичай до таких вимог відносять: професійні знання, вміння, навички, професійно важливі властивості та особливості особистості, психологічну готовність до професійної діяльності, професійну мобільність і його накопичений досвід трудової діяльності. Досліджуючи проблему професійної компетентності, ми прийшли до очевидного висновку, що це

VI Дунайські наукові читання

словосполучення так само, як і його одиничне поняття, характеризується комплексним підходом до його визначенню.

Наприклад, дослідник А.Г. Пашков, професійну компетентність визначає як «інтегральну характеристику ділових та персональних якостей фахівця, яка відображає не тільки рівень знань, умінь, навичок, досвіду, необхідного для досягнення цілей професійної діяльності, а й соціальну і моральну точку зору особистості» [3, с. 29].

На його думку, змістовна частина цього складного поняття включає безліч близьких за спрямованістю, але все ж абсолютно різних в предметному відношенні компонентів: інформаційну, психологічну, комунікативну, соціальну, спеціальну, екологічну та валеологічну компетентностей. Групуючи складові цього поняття, багато вчених, представляють професійну компетентність через різні точки зору і підходи. Уявімо одну з таких класифікацій:

1) інформаційна компетентність – уміння накопичувати, систематизувати і обробляти дані (інформацію) за допомогою інформаційних технологій;

2) соціальна компетентність – уміння координувати діяльність трудового колективу, здатність створювати атмосферу співробітництва і партнерства в професійному середовищі;

3) культурна компетентність – знання культурних особливостей і усталених культурних норм; ненав'язливе вміння дотримуватися культурно-ціннісних орієнтацій і традицій; повагу до іншого (нерідній) мови і до осіб, що розмовляє на ньому; толерантне ставлення до національних символів, атрибутів, прийнятим в даному трудовому співтоваристві;

4) психологічна компетентність – досвід міжособистісного взаємини в трудовому колективі, вміння організувати плідну взаємодію між членами колективу, здатність до самореалізації у вирішенні поставлених завдань, з урахуванням індивідуальних психологічних якостей, а також здатність до саморефлексії;

5) екологічна компетентність – знання законів і закономірностей розвитку природних екосистем, відповідальності перед суспільством в нанесенні природного оточення забруднення або іншої шкоди в процесі професійної діяльності;

6) валеологічна компетентність – наявність знань і умінь у сфері безпеки життєдіяльності, гігієни праці та виробничої санітарії, а також в питаннях здорового способу життя;

7) спеціальна компетентність – наявність спеціальних, професійних знань, умінь і навичок, а також знань і умінь в застосуванні технологій та інших прогресивних засобів і методів в організації та реалізації професійної діяльності;

8) комунікативна компетентність – високий рівень культури професійного мовлення і етики ділового спілкування, володіння іноземними мовами;

9) поведінкова компетентність – здатність швидко і ефективно вирішувати професійні та особистісні проблеми.

Таким чином, педагогічна підготовка являє собою складну цілісну багатосторонню динамічну систему, яка функціонує відповідно до кваліфікаційних вимог, що пред'являються до фахівців. Метою педагогічної підготовки є формування вчителя, який володіє сучасними професійними компетенціями, що включають такі важливі компоненти як: професійні знання, вміння та здібності, необхідні для адаптації та продуктивної діяльності в освітній сфері. Вона повинна гарантувати студентам наукове пізнання і освоєння педагогічної діяльності, закласти фундамент для подальшого самоосвіти і підвищення своєї кваліфікації. Її ефективність визначається ступенем відповідності умінь і навичок, набутих студентами, соціально-економічним потребам сучасного суспільства, структури та змісту педагогічної праці та професіограмі педагога, в якій відображаються його функції, коло теоретичних знань, умінь, навичок, професійно-особистісні якості.

1. Гонеев А. Д. (2004). Профессиональное образование как педагогическая система Педагогика профессионального образования : [учебное пособие]. М. Академия. С. 20-33.

2. Зязюн І. А., Крамущенко Л. В., Кривонос І. Ф. та ін. (2004) Педагогічна майстерність. Підручник. К.: Вища шк., 2-ге вид., допов. і переробл. 422 с.

3. (2004). Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи [під заг. ред. О.В. Овчарук]. К.: «К.І.С.». 112 с.

4. Марченко І. А. Основні вимоги до професійної компетентності вчителів початкових класів у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. URL: <http://innovac-koipro.edukit.kr.ua>

5. Пуховська Л.П., Ворначев А.О., Леу С.О. (2015). Професійний розвиток персоналу підприємств у країнах Європейського Союзу: посібник. Київ: ІПТО НАПНУ. 176 с.

6. Пуховська Л.П. (2016). Європейські керівні принципи підготовки і розвитку педагогів професійної освіти. Професійна освіта: проблеми і перспективи. Вип. 11. С. 125-130. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Profos_2016_11_24.

7. Сергієнко Н. Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. URL: http://images/content/nashi_vydanya...upr

8. Сиско Н.М. (2014). Мотивація як важливий чинник неперервного професійного розвитку викладача закладу професійної освіти. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Вип. 24. С. 177-180

9. Скворцова С. О. (2009). Професійна компетентність вчителя: зміст поняття. Наука і освіта. № 4. С. 93-94.